

2000'LI YILLARDA İSTANBUL*

NURAN ZEREN GÜLESOY

ULUSAL VE KÜRESEL ÖLÇEKTE İSTANBUL

Coğrafi konumu, eşsiz doğal değerleri, zengin tarihi, kültürel ve mimari mirasıyla tüm dünyada ayrıcalıklı bir kent olarak tanınan İstanbul'da son yıllarda çok az dünya kentinde görülen hızlı bir gelişme ve değişme süreci yaşanmaktadır.

Sahip olduğu tüm nitelikleriyle bölgesel bir çekim merkezi olma özelliği taşıyan İstanbul Bulgaristan, Yunanistan gibi Güneydoğu Avrupa ülkelerinin yakın komşuluğunda bulunması; Karadeniz'e açılan kapı olması; Rusya, Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Tacikistan gibi ülkelerle yakın bağlantısı; Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da Cezayir, Fas, Mısır, Suudi Arabistan, İsrail, Ürdün, İran, Lübnan ve Suriye gibi ülkelerle bölgesel ekonomik ve kültürel ilişkiler içinde bulunması gibi nedenlerle dünya üzerindeki etkisini giderek daha da güçlendirmektedir.

İstanbul tüm değerleriyle tarihinin hemen her döneminde yalnız Türkiye içinde değil, Avrupa, Asya ve hatta dünya ölçeğinde özel önem taşımıştır. Son yıllarda merkezi ve yerel yöneticiler, kamu ve özel sektör yatırımcıları İstanbul'u doğal, tarihi, mimari, kültürel özellikleri ve turistik potansiyeliyle birlikte stratejik konumu ve ekonomik kaynaklarıyla da değerlendirmeye, dünya pazarlarına açmaya çalışmaktadır. İstanbul artık Avrasya olarak tanımlanan bölgenin özellikle üç alanda, (1) finans ve servis; (2) lojistik, iletişim, ulaşım, altyapı; (3) turizm ve kültür konularında merkezi olarak ön plana çıkarılmaktadır.

İstanbul'un Avrupa, Asya, Ortadoğu, Eski Doğu Avrupa Bloku ülkelerinin inovasyon temelli teknoloji ve iş merkezi, bölgesel finans ve servis merkezi olarak tanıtılması, kent topraklarının ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli finans kuruluşları, bankalar, sigorta şirketleri, reklam şirketleri,

* Bu makale 2010 yılında kaleme alınmıştır.

gayrimenkul sektörü ve diğer servis sektörleri tarafından çekici bir yatırım alanı olarak görülmesine ve tercih edilmesine neden olmaktadır.

Lojistik yönden değerlendirildiğinde, İstanbul'un Türkiye'nin Asya ve Avrupa'ya açılan ticaret kapısı olarak görülmesi ulaşım, iletişim ve alt-yapı yönünden kentte büyük bir kapasite yaratmaktadır. Avrupa'da Berlin-İstanbul Ulaşım Koridoru olarak tanımlanan güzergâh; Avrupa Birliği Ulaşım Koridoru olarak bilinen Avrupa-Kafkasya-Asya bağlantısıyla bütünleşen ulaşım hattı; 1993'te başlatılan programla Karadeniz çevresinde bir ring yaparak Avrupa'yı İstanbul'dan Akdeniz'e bağlamayı planlayan ulaşım yolu; Ortadoğu'ya giden İstanbul-Ankara-Irak bağlantısı İstanbul'un lojistik merkez olma özelliğini güçlendirmektedir. İstanbul'un lojistik merkez olma özelliği kent içinde farklı ulaşım türlerine duyulan gereksinimi arttırmakta; birbiriyle iyi ilişkilendirilmiş ulaşım sistemleri öngören ve karayolları, havayolları, denizyolları ve bunları tamamlayan istasyon ve liman olanaklarıyla bütünleşen çok sayıda ulusal ve uluslararası proje kent gündeminde yer almakta; kentin beklenmeyen ve istenmeyen düzeyde gelişimini ve değişimini zorlamaktadır.

2010 yılı nüfus sayımına göre (31 Aralık 2009) nüfusu 13.255.685 kişi olarak belirlenen İstanbul, aynı sayıma göre 72.561.312 kişi olan ülke nüfusunun %18,3'ünü barındırmakta; yüzey suları dahil olmak üzere 5400 km²'lik bir alana yayılan yüzölçümüyle Türkiye'nin %0,7'sini kaplamaktadır. İstanbul'da Türkiye'nin toplam çalışan nüfusunun %32'sine istihdam olanağı yaratılmakta, Türkiye'nin toplam ticaret hacminin %55'i İstanbul'da barındırılmakta, Türkiye'nin toplam turizm gelirinin %25'i İstanbul'dan sağlanmakta ve ülkenin toplam dış ticaretinin %43'ü İstanbul'da yapılmaktadır. İstanbul'da tarım dışı istihdamın toplam içindeki payı %91,9, sanayi sektörünün %32,2, ticaret sektörünün %18,7, hizmet sektörünün ise %35'tir. Tüm bu veriler (TÜİK) kuşkusuz İstanbul'un Türkiye içindeki yerini ve önemini vurgulamaktadır.

İstanbul her alanda sahip olduğu potansiyelle küresel ekonomi pazarında üretim, ticaret, servis sektörlerinde, finansal merkez, lojistik merkez, turizm ve kültür merkezi olarak ön plana çıkarken, başka dünya metropoliten kentleriyle, özellikle Çin, Doğu Avrupa ve Asya'da ortaya çıkan rakip kentlerle de yarışmaya çalışmaktadır. Bu rekabet ortamı dünya pazarlarında olduğu gibi Türkiye içinde de etkili olmakta; İstanbul Türkiye ekonomisini de tehdit eden (tekstil sektöründe olduğu gibi) rakip ekonomilerle de uğraşmak, onlarla boy ölçüşmek ve onlardaki gelişmeleri de izlemek zorunda kalmaktadır.

Özellikle nüfus ve ekonomi alanındaki hızlı büyüme İstanbul'da sadece ekonomik yapıyı değil, kentin mekânsal yapısını, kentsel gelişmesini de önemli ölçüde etkilemekte ve değiştirmektedir. Bu gelişme ve değişimler sağlıklı bir

planlamayla bütünleştirilemezse, kentin pek çok yerinde yaşanan yanlış kentleşme, göç ve çeşitli fiziksel altyapı sorunlarına neden olabilmektedir. Yapılan planlama çalışmaları da (İstanbul'da kentsel dönüşüm veya büyük projeler olarak isimlendirilen uygulamalar) planlama kademeleri içinde düzenli bir sisteme oturtulamazsa, yoğunlukla kentsel gelişme üzerinde beklenen yarardan daha fazla zararlı etkiler yaratabilmektedir. Bu projelerin ilgili tüm kuruluşlarla eşgüdüm içinde hazırlanması, ekonomik etkileriyle birlikte mekânsal, sosyal ve kültürel etkilerini de dikkate alan çözümler içermesi gerekmektedir.

DÜNYA KENTLERİ SIRALAMASI İÇİNDE İSTANBUL

Küreselleşme ve Dünya Kentleri Çalışma Grubu (Globalization and World Cities Research Network, GAWC) tarafından yapılan bir değerlendirme ve derecelendirmede İstanbul 3. grubu oluşturan "Gamma Grubu Kentler" arasında yer almaktadır. Bu sıralamada, hizmet sektörünün faaliyet gösterdiği alanlar temel alınarak oluşturulan ölçütlere göre küresel kentler puanlanmış ve üç temel grupta toplanmıştır.

a) Alfa Grubu Kentler:

12 Puan: Londra, New York, Paris, Tokyo

10 Puan: Chicago, Frankfurt, Hong Kong, Los Angeles, Milano, Singapur

b) Beta Grubu Kentler:

9 Puan: San Francisco, Sidney, Toronto, Zürich

8 Puan: Brüksel, Madrid, Mexico City, São Paulo

7 Puan: Moskova, Seul

c) Gamma Grubu Kentler:

6 Puan: Amsterdam, Boston, Caracas, Dallas, Düsseldorf, Cenevre,

Houston, Jakarta, Johannesburg, Osaka, Prag, Santiago, Taipei, Washington

5 Puan: Bangkok, Pekin, Roma, Stockholm, Varşova

4 Puan: Atlanta, Barselona, Berlin, Buenos Aires, Budapeşte, Kopenhag,

Hamburg, İstanbul, Kuala Lumpur, Manila, Miami, Minneapolis, Montreal,

Münih, Shangai

Yapılan değerlendirmede, İstanbul'un da içinde yer aldığı Gamma grubu kentlerin ortak özellikleri, Alfa Grubu'nda en üst sıralamada yer alan Londra, New York, Paris ve Tokyo'nun etkisi altında kalmaları, küresel güç paylaşımında yer alamamalarıdır.

İstanbul için yapılan planlama çalışmalarında belirlenen temel amaç; İstanbul'un bir küresel bölge merkezi olmasının ve dünya kentleri gruplamasında bir üst gruba geçebilmesinin sağlanmasıdır.

İSTANBUL'UN GELİŞİMİ İÇİN YÖNLENDİRİCİ YAKLAŞIMLAR

Son yıllarda İstanbul'un kentsel gelişme sorunlarını irdeleyen ve yönlendiren iki önemli çalışmadan söz edilebilir: Bunlardan ilki, OECD Bölgesel Kalkınma Politikaları Komitesi'nce hazırlanmış olan İstanbul Metropolitan Alan İncelemesi (*Territorial Review of İstanbul*) adlı çalışma, dünyadaki diğer metropolitan bölgeler için aynı yöntemle yapılmış bir dizi tematik çalışmadan biridir (OECD, 2008; 2005-7). OECD İstanbul Raporu bir plan olmayıp yönlendirici bir belge niteliğindedir. Raporda İstanbul uluslararası ölçekte en hızlı büyüyen OECD Metropolitan Bölgeleri içinde tanımlanmakta, ancak kentin gerek finans ve lojistik gerekse kültür ve turizm sektörlerindeki gelişiminde ve Avrasya merkezi olma vizyonunda pek çok sorunla karşı karşıya bulunduğu belirtilmektedir. Çalışmada tekstil gibi geleneksel emek yoğun sektörlerin diğer sanayi sektörlerine doğru geçiş yaptığı; ekonominin emek yoğun işlerden bilgiye dayalı bir ekonomiye doğru kaydığı; bu değişimlerin ve kayıt dışı sektörün varlığının verimlilik düzeyini olumsuz etkilediği ve gelir dengesizliğini arttırdığı vurgulanmaktadır. Aşırı göçün İstanbul'da ulaşım, altyapı, konut konularında önemli sorunlar yarattığı, deprem-risk yönetimini güçleştirdiği belirtilmektedir (OECD, 2008). OECD İstanbul Raporu'nda bu zorlukların aşılabilmesi için yerel yönetimlerin iyileştirilmesi ve bölgesel farklılıkların azaltılması için ulusal bir stratejinin uygulanması gerektiği ve İstanbul'a göçün sınırlandırılmasının zorunluluğu ifade edilmektedir.

OECD İstanbul Metropolitan Alan İncelemesi Raporu'nun değerlendirmeleri ve öngörülere aşağıdaki başlıklar altında özetlenmiş ve İstanbul aşağıdaki nitelikleriyle tanımlanmıştır:

1. İstanbul büyük bir nüfus çekim merkezidir ve öne çıkan metropolitan bir ekonomik yapıya sahiptir.
2. İstanbul küresel ölçekte diğer yükselen ekonomilerin meydan okuduğu bir bölgedir.
3. İstanbul ülkede ve Avrasya bölgesinde stratejik bir rol üstlenme vizyonuna sahiptir.
4. İstanbul'un üstlendiği rol ekonomik yeniden yapılanmanın hızlandırılmasını gerektirmektedir.
5. Kentin üst düzey kamusal politikalarla uyum süreci eşzamanlı olmalıdır.
6. Kentte yer alan spesifik nişlerin potansiyeli geliştirilmelidir.
7. Kayıt dışı ekonominin boyutu kapsamlı bir stratejiyi gerektirmektedir.
8. Çevreci bir şehir için "Akıllı Lojistik Merkez" stratejisi geliştirilmelidir.
9. İstanbul'un turizm ve kültürel merkez olma potansiyelini geliştirmek için

- akıllı ve inisiyatif kullanan (*pro-active*) bir politika izlenmelidir.
10. Rekabetçi bir finans merkezi için daha çok sayıda düzenleyici reform gereklidir.
 11. Çevresel ve sosyal riskler rekabetçilik için engel teşkil etmektedir.
 12. Trafik sıklığını azaltmaya yönelik daha iyi bir karar alma süreci gereklidir ve geliştirilmelidir.
 13. İstanbul'da kaçak yapılaşmayla mücadele etmek kaçınılmazdır.
 14. Risk altındaki metropoliten bölgede çevrenin öneminin vurgulanması gereklidir.
 15. Olumlu bir büyüme stratejisinin temel öğeleri olan sosyal boyutları öne çıkarmak gereklidir.
 16. İstanbul gibi bir mega kentin yönetişimi düzenli bir gelişmeyi gerektirmektedir.
 17. Yönetimlerarası ilişkilerin ve kurumsal çerçevenin daha etkin kılınması gerekir.
 18. İstikrarlı ve uzun vadeli bir stratejik plan oluşturulmalıdır.
 19. Yerel yönetimi geliştirmek gerekir.
 20. Türkiye'de desantralizasyon yerel kapasitenin düzenlenmesi anlamına gelmelidir.
 21. İstanbul yerel değil ulusal düzeyde bir konudur.

İstanbul'da kentsel gelişmeyi üst ölçekte yönlendirici bir diğer çalışma olan 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı ise İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı ile Çevre ve Orman Bakanlığı arasında 2004 (Ekim) yılında imzalanan bir protokolle yetkilendirilen İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanmıştır. 5216 sayılı yasayla tüm İstanbul il sınırlarını kapsayacak şekilde genişletilen İstanbul Büyükşehir Belediye sınırlarını içeren 545.300 ha'lık alanda, daha önce yapılan çalışmalardan da faydalanılarak İBB Şehir Planlama Müdürlüğü tarafından yapılan yeni "1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı" 13 Şubat 2009 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nde oy çokluğuyla kabul edilmiş, 15.06.2009 tarihinde onaylanmıştır (İBB, 2009; İMP, 2006).

İlgili kurumlarca sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda hazırlandığı açıklanan 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı ile bu plana bağlı olarak yeniden hazırlanan 1/25.000 ölçekli Nâzım İmar Planı'nda da kentteki yaşam kalitesinin iyileştirilmesinin ve bu kaliteyi destekleyen ve kenti besleyen doğal kaynakların, yani yaşam destek sistemlerinin korunmasının esas alındığı belirtilmektedir. İstanbul Çevre Düzeni Planı Raporu'nda, planın 9. Kalkınma Planı'nın "istikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB'ye

üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye" vizyonu çerçevesinde, İstanbul'un sahip olduğu değerler ve bu değerlere yönelik tehditler göz önünde bulundurularak hazırlandığı belirtilmektedir.

Raporda İstanbul Çevre Düzeni Planı'nın "İstanbul'un evrensel düzeyde taşıdığı kültürel ve doğal öz değerlerine sahip çıkılarak, İstanbul'a doğası, yaşam kalitesi, erişilebilirliği ve sahip olduğu genç dinamik nüfusu ile dünya ölçeğinde güçlenmiş bir kent statüsü kazandırmak" üzere yapılandırıldığı da belirtilmektedir.

1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı'nın amacı ise "İstanbul'a, sahip olduğu tarihi, kültürel ve doğal kimlik değerleriyle özdeşleşen; kentin öncelikle kültür ve turizm alanlarındaki üstünlüklerini ön plana çıkartan; çevresel, ekonomik ve toplumsal sürdürülebilirlik ilkelerini mekâna yansıtarak yaşam kalitesini yükselten; ekonomik yapısını bilim ve teknolojiye dayalı ticaret ve hizmet ağırlıklı bir ekonomiye dönüştüren; etkin ve katılımcı bir kent yönetimi/yönetişimi yapılandırmasında, kurumsal ve mekânsal planlarını verimli bir araç olarak kullanan, küresel ölçekte güçlenmiş bir kent statüsü kazandırmak" olarak belirlenmiştir.

Bu amaç doğrultusunda, tanımlanan amaç bileşenleri de raporda aşağıdaki başlıklarda açıklanmıştır:

- Doğal çevreyle uyumlu, doğal ve yapay risklere karşı güçlü bir kentsel bölge sisteminin kurulması;
- Yaşam kalitesinin yükseltilmesi, kültürlerarası karşılıklı anlayış ve hoşgörünün yerleşmesi ve yoksulluğun önlenmesi için gelişkin bir sosyo-kültürel taşıma kapasitesine ulaşılması;
- Kentsel hizmet maliyetlerini düşürecek işlevsel ve mekânsal rasyonalizasyonlara gidilerek ekonomik çeşitlilik düzeyinin arttırılması ve böylelikle yüksek ekonomik rekabet gücüne ulaşılması;
- Ulaşım, haberleşme, kentlerarası işbirliği, iş ve yatırım olanakları oluşturarak diğer küresel merkezler ve kendi bölgesel hinterlandıyla güçlü bağlantıların kurulması.

Raporda planın, ekonomik ve ekolojik kararların birbirleriyle çatışmayacak şekilde alınmasını ve bu kararların arazi kullanımı konusunda ortaya konulan stratejik yaklaşımlarla örtüşmesini hedefleyen ve sosyal yapıyı, yönetsel kararları ve mekânı şekillendirerek sürdürülebilir kalkınmayı tüm boyutlarıyla ele alan önemli araçları ve karar destek sistemlerini içerdiği belirtilmektedir. Planda İstanbul'un gelişmesinin ana ilkeleri belirlenmekte; yakın bir gelecekte ekoloji ve ekonomi dengesinin bozulmasıyla doğabilecek sağlıksız yaşam koşullarının uyarısı yapılmakta; olumsuz sonuçların önlenmesi için çevresel, ekonomik, toplumsal ve mekânsal bütünleşmenin sağlanması

ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi için alt ölçekli planları yönlendirecek bir yol haritası çizilmektedir.

Aşağıda 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'nın İstanbul'a ilişkin diğer planlarla ilişkisi tanımlanmıştır. Çevre Düzeni Planı, Ulusal Kalkınma Planı'ndan destek alan, alt ölçekli planları yönlendiren bir belge niteliğindedir. Yalnız "Mekânsal Planlar"la değil, "Kurumsal Planlar"la da doğrudan ilişkilidir.

Üst Ölçekli Planlar	Alt Ölçekli Planlar	Kurumsal Planlar
9. Ulusal Kalkınma Planı	1/25.000 ölçekli İstanbul Nâzım İmar Planı (İBB, 2007)	İBB Stratejik Planı
1/100.000 ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planı	1/5.000 ölçekli Nâzım İmar, Koruma Amaçlı Nâzım İmar vb planlar	İstanbul İl Özel İdaresi Stratejik Planı
Komşu İllerle Uyumlaştırılmış Çevre Düzeni Planları	1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planları	İstanbul İlçe ve İlk Kademe Belediyeleri Stratejik Planları

Tablo 1. İstanbul'a ilişkin plan türleri.

1/100.000 ve 1/25.000 ölçekli bu çalışmalarda, planlama sürecinde belirlenen ana amaca yönelirken, İstanbul'un yaşam kalitesinin yükseltilmesi; kültürlerarası karşılıklı anlayış ve hoşgörünün yerleşmesi ve yoksulluğun önlenmesi için sosyo-kültürel taşıma kapasitesinin yükseltilmesi; bu amaçla uluslararası ve uluslararası kuruluşların kente yerleşmelerinin sağlanması; kentin küresel bir yönetim ve üst düzey hizmet merkezi olabilmesi için gerekli işlevlerle donatılması; kentsel hizmet maliyetlerini düşürecek işlevsel ve mekânsal düzenlemelere gidilerek ekonomik çeşitlilik düzeyinin artırılması ve yüksek ekonomik rekabet gücüne ulaştırılması; ulaşım, haberleşme, kentlerarası işbirliği, iş ve yatırım olanakları yaratarak diğer küresel merkezlerle bölgesel hinterlandıyla güçlü bağlantılar kurmasına olanak yaratılması; kirlilik, doğal afetler, kamu güvenliği, gayrimenkul stoklarının geliştirilmesinde atılımlar yaparak doğal çevreyle uyumlu, doğal ve yapay risklere karşı güçlü bir kentsel bölge sisteminin kurulması, dikkate alınan temel yaklaşımlar olarak belirlenmiştir.

Plan açıklamalarında ayrıca, tehlike altında bulunan su kaynaklarının korunmasına; planlama çalışmalarında orman alanlarının yapılaşma uğruna tahrip edilmemesine; kuzey-güney hava akış koridorlarının açılarak kente ferahlık getirecek yapılaşmalara yönelinmesine; aşırı yük altında olan Fatih, Bayrampaşa, Beyoğlu, Kadıköy, Beşiktaş, Kağıthane, Eminönü, Zeytinburnu, Üsküdar ve Bakırköy gibi ilçelerde nüfus yoğunluğunun düşürülmesine;

deprem riski olan alanlarda gerekli önlemlerin alınmasına; topografyaya ve doğal drenaj sistemi ile klimatolojik, jeolojik ve hidrolojik yapıya ters düşecek yapılaşmalardan kaçınılmasına; kentin ileride alacağı makro formun tasarlanmasında doğal ve ekolojik eşiklerin üst belirleyici olmasına strateji planlarında büyük önem verildiği vurgulanmaktadır.

İstanbul'un nâzım imar planlarının hazırlanması sürecinde, 1/100.000 ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planı ışığında kent fiziksel ve işlevsel olarak altı alt bölgeye ayrılmış, planlama çalışmaları bu alt bölgeler esas alınarak geliştirilmiştir (İMP, 2007).

Oluşturulan alt bölgeler ve kapsadıkları alanlar:

- Anadolu Yakası Kuzey Planlama Alt Bölgesi: Şile ve Beykoz ilçeleri;
- Doğu Yakası Güney Planlama Alt Bölgesi: Kadıköy, Üsküdar, Sultanbeyli, Ümraniye, Maltepe, Kartal, Pendik, Tuzla ilçeleri ve Anadolu yakasındaki ilk kademe belediyeleri;
- Merkez (MİA) Planlama Alt Bölgesi: Beşiktaş, Beyoğlu, Şişli, Sarıyer, Eminönü, Fatih, Zeytinburnu, Bayrampaşa ve Eyüp ilçeleri;
- Avrupa Yakası Kuzey Planlama Alt Bölgesi: Çatalca ilçesinin tümü, Silivri, Eyüp, Gaziosmanpaşa ve Sarıyer ilçelerinin kırsal kesimleri;
- Göller Arası ve MİA Etkileşim Alanı Planlama Alt Bölgesi: Küçük ve Büyük Çekmece Gölleri arasında kalan ilçeler ile Bahçelievler ve Güngören ilçeleri;
- Batı Gelişme Alanı Planlama Alt Bölgesi: Büyük Çekmece Gölü'nün batısı ile Silivri ilçesi.

Tüm bu planlama çalışmalarında temel yaklaşım, makro değişkenler olarak tanımlanan "yerleşilebilecek alan" ve "nüfus" arasındaki dengeleri kurmaktır. Yapılan çalışmalarda İstanbul Nâzım İmar Planı, hedeflenen büyüklükleri ve mekânsal dağılımları gerçekleştirmek için geliştirilen bir araç olduğu kadar, nitel anlamda amaçlananların ve nicel anlamda hedeflenenlerin izlenmesi ve kontrol altına alınmasına ilişkin kurgulara ve eylemlere temel oluşturmak üzere de geliştirilen bir araç olarak da tanımlanmaktadır.

Nâzım Plan'da İstanbul'un Avrupa ve Anadolu yakalarında;

- "MİA'nın desantralizasyonu" olarak doğuda Kartal'ın ve batıda Yenibosna aksının;
- "Alt hizmet odakları" olarak doğuda Altunizade ve Kozyatağı ile batıda Beylikdüzü, İspartakule ve İkitelli'nin;
- "Ekonomik gelişme odakları" olarak Kağıthane, Bayrampaşa, Güngören ve Zeytinburnu'nun;
- "Yerel bölge merkezleri" olarak Kadıköy ve Bakırköy'ün;
- Bunların altında "semt merkezlerinin" ve Silivri gibi yerleşime açılacak

alanlarda “yeni çekim merkezlerinin” geliştirilmesinin stratejik açıdan yukarıda belirtilen gerekler doğrultusunda hedeflendiği açıklanmaktadır.

İBB tarafından planlama çalışmalarında, bu hedefleri gerçekleştirmek üzere ayrıca detayda 50 adet eylem projesinin tanımlandığı belirtilmektedir. Bu projeler:

Çevresel Sürdürülebilirlik Özel Projeleri: Endüstri tarafından işgal edilmiş dere ve nehir kıyılarının rehabilitasyonu; ekolojik önemi olan kirlenmiş göllerin ve çevrelerinin rehabilitasyonu; su toplama alanlarının rehabilitasyonu; ekolojik yönden duyarlı alanların rehabilitasyonu.

Ekonomik Gelişme Özel Projeleri: Endüstriden servise dönüşüm; liman ve endüstri alanlarından merkez işlevlerine dönüşüm; yeni merkez alanları geliştirme; mevcut merkezleri canlandırma; yeni liman ve lojistik merkezler yaratma; yeni teknopark ve üniversite kurma.

Sosyal Sürdürülebilirlik Özel Projeleri: Tarihi çevreyi koruma; kültür, turizm, turistik rekreasyon alanları geliştirme; sosyal altyapı ve rekreasyon alanları geliştirme; yaşanabilir çevre yaratma temel başlıklarında önerilmiştir.

İstanbul’da kentsel dönüşüm ya da tarihi alanlarda kentsel yenileme adı altında uygulanmaya çalışılan bu ve benzer projeler, plan raporunda belirlenen sürdürülebilir planlama çerçevesine oturtulmak istenmekte; ancak uygulamada tanımlanan özel projeler plan raporunda öngörülen bütünlük içinde yer alamamakta; planlama sisteminden çıkarılarak plan öngörülerinden ve birbirinden bağımsız, politik ve spekülasyon güçleriyle yönlendirilmeye çalışılmaktadır. Sonuçta, beklenen ölçüde başarı sağlanamamakta, söylem ve eylem bağdaşamamakta ve zaman zaman kente ve kentte yaşayanlara özellikle sosyal ve ekonomik boyutta önemli ölçüde zarar da verilebilmektedir.

KAYNAKLAR

İstanbul 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Raporu, yayımlanmamış rapor, İBB, 2009.

İstanbul 1/25.000 Ölçekli Nâzım İmar Planı Raporu, yayımlanmamış rapor, İBB, 2007.

Special Project Areas in 1/25.000 Scale Master Plan in Housing Urban Regeneration Project, İMP, 2007.

İstanbul 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Analitik Raporu, İMP, İstanbul, 2006.

İstanbul Metropolitan Alan Raporu, OECD, 2008.

Gülersoy, N.Z., A. Özsoy, H. Türkoğlu, G. Erkut, Y. Ünal, A. Arıman, C. Gürlel (yerel ekip), *İstanbul Metropolitan Review Background Report*, yay.haz. F. Atay, OECD, 2005-7.

GAWC, Globalization and World Cities Research Network. <http://www.lboro.ac.uk/gawc/>